

Vergaderjaar 2013–2014

27 830

Materieelprojecten

Nr. 120

LIJST VAN VRAGEN EN ANTWOORDEN

Vastgesteld 29 oktober 2013

De vaste commissie voor Defensie heeft een aantal vragen voorgelegd aan de minister van Defensie over de brief van 17 september 2013 over het Materieelprojectenoverzicht 2013 (Kamerstuk 27 830, nr. 113). De minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 25 oktober 2013. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Ten Broeke

De adjunct-griffier van de commissie,
Dekker

1

Wat is de status binnen Defensie van de aanbevelingen uit het rapport «Quickscan bestuurlijke processen Defensie» (bijlage van 32 733, nr. 116), opgesteld door ABD Topconsult, waarin onder andere onderzoek is gedaan naar in hoeverre onduidelijke bestuurlijke processen hebben bijgedragen aan de onderuitputting bij Defensie en de Defensie Materieel Organisatie (DMO)?

De aanbevelingen van ABD Topconsult op het gebied van de verwerving van materieel betreffen de vereenvoudiging van interne procedures en regels, het toepassingsgebied van het Defensie Materieel Proces (DMP), het opstellen van reële ramingen en rapportages en het aanbrengen van flexibiliteit in de begroting als het gaat om de financiering van grote projecten. Deze aanbevelingen zijn betrokken bij de evaluatie van het DMP, waarover ik u met mijn brief van 1 oktober jl. (Kamerstuk 27 830, nr. 117) heb geïnformeerd. De tekortkomingen die bij de evaluatie zijn geconstateerd vormen de basis voor de herziening van het DMP.

2

Wat is de status van de verschillende sourcingdossiers op het gebied van wapensystemen onderhoud zoals o.a. de Chinook, Cougar en CV-90 en hoe ziet de planning er uit?

Overeenkomstig het op 6 september 2013 toegezonden overzicht van periodieke rapportages en verslagen (Kamerstuk 32 733, nr. 140) wordt op korte termijn de jaarlijkse voortgangrapportage over de sourcingprojecten aan de Kamer aangeboden. Hierin is de actuele stand van zaken van alle sourcingprojecten, inclusief de verschillende sourcingdossiers op het gebied van wapensysteemonderhoud, opgenomen alsmede de geactualiseerde planning van de prioritaire sourcingprojecten.

3

Wordt bij de aanschaf van materieel, gezien de druk van continue bezuinigingen, altijd gekozen voor de kwalitatief beste oplossing? Kunt u dit toelichten aan de hand van specifieke voorbeelden zoals materieel dat direct bescherming biedt aan defensiepersoneel tijdens gevechtssituaties zoals lichaamsbepantsering en communicatiemiddelen? Zo nee, kunt u dit uitgebreid toelichten?

Bij de aanschaf van materieel wordt het aanbod van leveranciers getoetst aan de gestelde eisen, onder andere op het gebied van veiligheid. Een product dient minimaal te voldoen aan deze eisen om in aanmerking te komen voor gunning. Vervolgens wordt de opdracht gegund op basis van vooraf vastgestelde gunningscriteria, zoals kwaliteit, prijs en levertijden, conform de aanbestedingsregels en het beleid van Defensie.

4

In hoeverre worden uitdagingen op het gebied van cyber meegenomen in het plan van aanpak planning materiële exploitatie wapensystemen, zoals genoemd op p. 30 in de Nota In het belang van Nederland (Kamerstuk 33 763, nr. 1)?

Voor de *cybersecurity* van Sensoren-, Wapen- en Commandosystemen (SEWACO) en ICT-systemen zijn bij DefCERT twee vte'n gecreëerd. DefCERT zal de kwetsbaarheden van bestaande systemen in kaart moeten brengen, om vervolgens in overleg met andere partijen maatregelen te ontwikkelen. Voor de *cybersecurity* van nog nieuw aan te schaffen systemen is een studie *cyber security in de supply chain* gestart. De *Task Force Cyber* van Defensie voert deze samen met TNO uit. Het doel hiervan

is om zo mogelijk in de studiefase, maar in elk geval in het pakket van eisen, *cybersecurity* aspecten mee te nemen.

5
Wordt bij de evaluatie van het Defensie Materieel Proces (DMP) ook de impuls die aan de Gouden Driehoek is gegeven meegenomen?

Zoals gemeld in de brief over de evaluatie van het DMP (Kamerstuk 27 830, nr. 117 van 1 oktober jl.), worden vertegenwoordigers van de Nederlandse defensie-industrie en van onderzoeksinstituut TNO bij de komende herziening van het DMP betrokken.

6
Wanneer staat de vervanging van de onderzeeboten gepland?

De Walrusklasse onderzeeboten bereiken tussen 2025 en 2030, 35 jaar na indienststelling, het einde van hun levensduur.

7
Waarom wordt er in de tabel over de «projecten luchtstrijdkrachten in planning» niet gesproken over de aanschaf van de F-35?

In deze tabel en elders in het Materieelprojectenoverzicht (MPO) wordt de benaming «Vervanging F-16» gehanteerd, aangezien dit de projectomschrijving is waaronder het project al jaren bekend is.

8
Wanneer hebben de M-fregatten hun technische en operationele levensduur bereikt?

De M-fregatten zullen, na het doorlopen van hun instandhoudingsprogramma dat in 2014 zal worden voltooid, omstreeks 2022 hun technische en operationele levensduur bereiken.

9
Gesteld wordt dat het project instandhouding Walrusklasse onderzeeboten voorziet in verlenging van de levensduur tot «tenminste 2025». Waarom laat u ruimte open om ze nog langer operationeel te houden, terwijl bij het ontwerp uitgegaan is van een levensduur van 25 jaar? Wanneer hebben de onderzeeboten het einde van hun technische en operationele levensduur bereikt?

Bij het ontwerp van de Walrusklasse onderzeeboten is inderdaad uitgegaan van een levensduur van 25 jaar. Door een gewijzigd vaarprofiel wordt minder dan voorzien op grote diepte geopereerd en is de fysieke belasting van de romp ook minder. Hierdoor is het mogelijk de onderzeeboten langer in te zetten, mits zij een instandhoudingsprogramma ondergaan. De onderzeeboten zullen, na het uitvoeren van hun instandhoudingsprogramma dat naar verwachting in 2020 wordt voltooid, een technische en operationele levensduur hebben van 35 jaar. De eerste boot bereikt dan het einde van zijn levensduur in 2025, de laatste in 2030.

10
Welke gevolgen hebben de vervangingen en modificaties bij de Luchtverdedigings- en Commandofregatten voor hun inzetbaarheid?

De modificaties en vervangingen die zijn uitgevoerd betreffen activiteiten om restpunten op te lossen die in het MPO over het project zijn gemeld. Daardoor voldoen de LC-fregatten aan de operationele en inzetbaarheidseisen.

11

Wat is de status van het Active Layered Theatre Ballistic Missile Defence (ALTBMD) programma? Is er een beproefd operationeel systeem, of bevindt het zich nog in de ontwikkelingsfase?

Het *Active Layered Theatre Ballistic Missile Defence (ALTBMD)* programma, dat tegenwoordig door de Navo wordt aangeduid als *Ballistic Missile Defence (BMD)* programma, bevindt zich nog in de ontwikkelingsfase. Er is een basissysteem beschikbaar, dat bestaat uit een Navo *Command and Control* communicatiesysteem ten behoeve van BMD in Europa. In de komende jaren wordt toegewerkt naar een *Full Operational Capability* BMD-capaciteit.

12

Welke gevolgen heeft het niet in dienstnemen van het Joint Support Ship (JSS) voor de wisseling van de vierde Geïntegreerde Sensor- en Communicatie Suite (GSCS) naar de Zr. Ms. Friesland, en zal het jaar van voltooiing voor de Zr. Ms. Friesland hierdoor wijzigen?

Op 11 oktober jl. zijn nieuwe begrotingsafspraken gemaakt. Voor de gevolgen voor de plannen van Defensie verwijs ik naar mijn aanvulling op de nota (Kamerstuk 33 763, nr. 7).

13

Dienen de Evolved Sea Sparrow Missiles (ESSM) Block II voor verdediging tegen vliegtuigen of raketten, of beide?

De *Evolved Sea Sparrow Missiles (ESSM)* Block II dienen zowel voor verdediging tegen vliegtuigen, als tegen raketten.

14

Kunt u een overzicht geven van de stappen die reeds zijn genomen bij het project Vervangende Bevoorrading op Zee (BOZ-)capaciteit?

Op 11 oktober jl. zijn nieuwe begrotingsafspraken gemaakt. Voor de gevolgen voor de plannen van Defensie verwijs ik naar mijn aanvulling op de nota.

15

Welke oorzaken liggen ten grondslag aan de vertraging van de vaststelling van de behoefte in het project instandhoudingsprogramma Luchtverdedigings- en Commandofregatten (IP LCF)?

16

Welke oorzaken liggen ten grondslag aan de vertraging van de vaststelling van het projectbudget in het project IP LCF?

Na de initiële vaststelling van de activiteiten voor het instandhoudingsprogramma LC-fregatten bleek dat het benodigde budget groter was dan geraamd. Een kritische beschouwing heeft vervolgens geleid tot beperking van het instandhoudingsprogramma. Deze nadere beschouwing is de oorzaak van de in het MPO 2013 genoemde vertraging. Ik ben voornemens u later dit jaar middels een DMP A-brief te informeren over de definitieve vaststelling van de behoefte en het bijbehorende budget.

17

Kan nadere informatie worden gegeven over de vertragingen die opnieuw zijn opgetreden bij het project Midlife upgrade BV 206D (MLU BV206D)? Wat betekent dit voor de operationele eenheden?

18

Wat zijn de gevolgen van de vertraging met twee jaar van het project MLU BV206D voor de inzetbaarheid van de BV 206D?

20

Welke oorzaken liggen er ten grondslag aan dat de studiefase in het project MLU BV206D langer duurt dan voorzien?

21

Is er een relatie tussen het langer duren van de studiefase en de planning van de industrie? Zo nee, wat is dan de oorzaak van het later beschikbaar komen van de planning van de industrie?

In de oorspronkelijke behoeftestelling (DMP-A) werd onderkend dat de behoefte niet paste binnen het beschikbare budget. Naar verwachting zal er begin 2014 een gevalideerd plan zijn. De eenheden die het voertuig gebruiken, moeten rekening houden met een verminderde beschikbaarheid door meer uitval en onderhoud.

19

Wat zijn de financiële gevolgen van de vertraging met twee jaar van het MLU BV206D voor de exploitatiekosten van de BV 206D?

De exploitatiekosten van de BV206D zullen na de MLU afnemen met € 300.000 per jaar. De vertraging met twee jaar kost derhalve ongeveer € 600.000, prijspeil 2013.

20

Welke oorzaken liggen er ten grondslag aan dat de studiefase in het project MLU BV206D langer duurt dan voorzien?

21

Is er een relatie tussen het langer duren van de studiefase en de planning van de industrie? Zo nee, wat is dan de oorzaak van het later beschikbaar komen van de planning van de industrie?

Zie het antwoord op vraag 17.

22

Als gevolg van welke nieuwe prioriteitstelling, in het kader van de Nota In het belang van Nederland, is het project Vervanging MK46 torpedo een jaar naar achteren geschoven?

23

Waarom wordt het project Vervanging MK46 torpedo uit het Materieelprojectenoverzicht (MPO) verwijderd terwijl het maar één jaar naar achteren is verschoven? Wanneer zal dit project voltooid moeten zijn?

24

Wat is het «planalternatief» bij het project Vervanging MK46 torpedo?

Defensie behoudt de vervanging van de MK46 torpedo als planalternatief. Vanwege prioriteitstelling is geen budget beschikbaar voor deze operationele behoefte. Planalternatieven worden niet opgenomen in het MPO. Zodra Defensie geld voor de vervanging van de MK46 torpedo kan vrijmaken, zal het project weer in het overzicht worden opgenomen.

25

Is het Army Ground Based Air Defence System (AGBADS) ooit al eens ingezet of aangeboden aan de NATO Response Force (NRF) of EU Battle Groups?

Nee, het AGBADS is nog niet gecertificeerd. Het materieel is daarom nog niet inzetbaar voor missies. Wel zijn in het verleden de eenheden ingezet in een alternatieve rol (bewaking & beveiliging, psyops).

26

Is de inzet van Network Enhanced Capabilities van COMPATRIOT afhankelijk van koppelingen en interactie met buitenlandse commandovoering? Zo ja, om welke landen gaat het?

Met de vervanger van het verbindingssysteem COMPATRIOT is het mogelijk te koppelen met de nationale en Navo-commandostructuur. Ook is koppeling mogelijk met andere eenheden die aan de Navo-standaard voldoen.

27

Hoe staat het met de uitvoering van het project COMPATRIOT? Voldoet de contractant tot nu toe geheel aan de verplichtingen? Zo nee, wat is daarvan de oorzaak?

Het contract voor het project Vervanging COMPATRIOT is onlangs afgesloten. Er is geen aanleiding de betrouwbaarheid van de leverancier in twijfel te trekken.

28

Welke gevolgen hebben de maatregelen uit de Nota In het belang van Nederland, zoals het opheffen van het 45^e pantserinfanteriebataljon, voor het project Groot Pantserwielvoertuig?

29

Welke gevolgen hebben de maatregelen uit de Nota In het belang van Nederland, zoals het opheffen van het 45^e pantserinfanteriebataljon, voor het project Vervanging genie- en doorbraaktank?

35

Welke (kwantitatieve) effecten heeft van het opheffen van het 45^e pantserinfanteriebataljon voor het project Vervanging zware bergingscapaciteit?

104

Wat zijn de gevolgen van de maatregel om het 45^e pantserinfanteriebataljon op te heffen voor het project Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)?

105

Welke kwantitatieve effecten heeft van het opheffen van het 45^e pantserinfanteriebataljon voor het project defensiebrede vervanging van ondersteunende Klein Kaliber Wapens?

Op 11 oktober jl. zijn nieuwe begrotingsafspraken gemaakt. Voor de gevolgen voor de plannen van Defensie verwijs ik naar mijn aanvulling op de nota.

30

Wordt er, naast de verlenging van de levensduur, verder niet geïnvesteerd in de Patriot?

Het Patriot verbindingssysteem wordt door COMPATRIOT vervangen. Daarnaast is er een project in realisatie met een volume kleiner dan € 25 miljoen.

31

Welke oorzaken liggen ten grondslag voor de verlaging van het project volume van het project Vervanging bouwmachines, grondverzet- en wegherstelmiddelen?

In het project Vervanging bouwmachines moeten meerdere types materieel worden gekocht, waarvan één type al wordt gekocht in het project Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen (DVOW). Om nodeloze diversiteit te vermijden, wordt de behoefte aan dit type nu onder het project DVOW verworven (meer van hetzelfde type).

32

Hoe komt het dat de herijking bij het project Vervanging brugleggende tank een vertraging veroorzaakt voor de voltooiing van de D-fase, maar geen gevolgen heeft voor de fasering?

33

Kunt u de herijking van het project Vervanging brugleggende tank toelichten?

34

Op welke wijze draagt een mindering in budget bij aan het verbeteren van de operationele inzetbaarheid in het project Vervanging brugleggende tank?

Als gevolg van de beleidsbrief 2011, werd het projectvolume van dit project verlaagd en de kasgeldreeks drie jaar naar achter geschoven. Deze gewijzigde voorwaarden maakten het noodzakelijk het project Vervanging brugleggende tank te herijken. Nu met de herijking opnieuw is vastgesteld wat de behoefte is (kwaliteit en kwantiteit), kan het project worden voortgezet en kan de D-fase worden voltooid.

Het budget voor de vervanging van de brugleggende tank is, na de verlaging als gevolg van de beleidsbrief 2011 niet verder verlaagd. Het project gaat door zoals gepland en zal op termijn de oude systemen vervangen.

35

Welke (kwantitatieve) effecten heeft van het opheffen van het 45^e pantserinfanteriebataljon voor het project Vervanging zware bergingscapaciteit?

Zie het antwoord op vraag 28.

36

Wat is de oorzaak van het verschil bij het project AH-64D Block II upgrade tussen de fasering in 2015 en dat «de laatste modificaties voor het project AH-64D upgrade zijn voorzien voor 2017»?

In de tabel wordt de financiële planning weergegeven, waaruit blijkt dat de laatste betalingen voor aanschaf van de modificatiepakketten zijn voorzien voor 2015. De modificatie wordt vervolgens uitgevoerd op het Logistiek Centrum Woensdrecht in combinatie met het voorziene preventieve onderhoud.

37

Is een deel van het oude munitiepakket van de Apaches nog in gebruik op operationele toestellen? Door welk type munitie wordt de oude vervangen?

Een deel van het huidige munitiepakket van de Apaches, namelijk de 30 mm munitie en de ongeleide raketten, blijft gehandhaafd. De huidige *Hellfire* raket nadert het einde van de levensduur en wordt vervangen door raketten van hetzelfde type, maar dan in een verbeterde versie. Tot slot behelst het project een uitbreiding van het munitiepakket, namelijk een lasergeleide raket met grotere precisie.

38

Waarom staat er in 2018 een bedrag geraamd van 6,2 mln. euro voor de F-16 M5 modificatie?

In de huidige planning is er in 2018 geen geld gereserveerd voor dit project.

39

Kunt u een nadere toelichting geven waarom de overgang van het Identification Friend or Foe (IFF) systeem van mode 4 naar mode 5 past in het streven om op te kunnen treden in het hogere deel van het geweldsspectrum?

De modificatie van IFF mode 4 naar mode 5 is nodig om het systeem aan te passen aan de operationele eisen. Voor de inzet van het jachtvliegtuig is het essentieel om met grote zekerheid en op grote afstand vijandelijke van bevriende vliegtuigen te kunnen onderscheiden, om een goed luchtbeeld op te bouwen en eventueel tot een aanval over te gaan. IFF mode 5 is een voorwaarde om op hogere geweldsniveaus te kunnen optreden.

40

Wat is in uw visie het hogere deel van het geweldsspectrum?

Het optreden van krijgsmachten kent nauwelijks nog vaste sjablonen. Militair optreden vergt dan ook maatwerk, waarbij hoge eisen worden gesteld aan de flexibiliteit. Het terrein, de coalitieverbanden, de samenstelling van eigen eenheden, de tegenstanders, de houding van de bevolking, de beoogde effecten en de wijze van optreden zullen per operatie verschillen. Voorts zijn veel verschillende soorten operaties denkbaar, van conflictpreventie via preventieve stationering tot post-conflict optreden, van kleinschalig tot grootschalig optreden, onder uiteenlopende omstandigheden, op lage en hoge geweldsniveaus. Het tempo van militair optreden is hoog en zelfs tijdens een operatie kunnen de omstandigheden snel veranderen en om een andere wijze van optreden vragen. Vrijwel alle operaties zullen elementen in zich dragen van meer dan één verschijningsvorm van afzonderlijke operaties. Zo kan een eenheid tijdens gevechtsacties humanitaire hulpverlening coördineren met internationale organisaties en NGO's, of kunnen dwangacties plaatsvinden tijdens een vredeshandhavende operatie, terwijl tegelijkertijd elders in het operatiegebied wederopbouwactiviteiten worden uitgevoerd en men samenwerkt en overlegt met civiele autoriteiten. Al deze elementen kunnen zich afspelen binnen de ruimte en tijd van dezelfde operatie. Verder is geen scherp onderscheid meer te maken tussen geweldsniveaus in gevechtsoperaties en in crisisbeheersingsoperaties.

41

In hoeverre is het project F-16 mode 5 IFF nog nodig als Nederland in 2015 overgaat tot aanschaf van de F-35?

56

In hoeverre is het project F-16 zelfbescherming nog nodig als Nederland in 2015 overgaat tot aanschaf van de F-35?

De F-16 blijft het primaire jachtvliegtuig van Nederland tot in 2023 de volledige operationele F-35 capaciteit beschikbaar is. Om een effectieve uitvoering van de taken door de F-16 mogelijk te maken, is het noodzakelijk deze projecten uit te voeren.

42

Welke concrete verbeteringen brengt de aanschaf van deze systemen mee?

Door de aanschaf van laser- en GPS-geleide wapens kan vanaf middelbare hoogte met grote nauwkeurigheid onder alle weersomstandigheden een doel worden uitgeschakeld. Hierdoor worden nevenschade en gevaar voor eigen troepen geminimaliseerd. Door de grote trefzekerheid wordt tevens de effectiviteit per vlucht van de F-16 vergroot.

43

Zijn de projecten ter verbetering van de lucht-grond bewapening voor de jachtvliegtuigen (mede) een gevolg van het gegeven dat dit een van de missietypen is die voor Defensie van doorslaggevend belang is?

Lucht-grondbewapening is van belang bij meer missietypes. Het kan gaan om de ondersteuning van eigen troepen, de uitschakeling van grondgebonden luchtverdedigingssystemen en de uitschakeling van gronddoelen op vijandelijk terrein. Deze missietypen zijn van belang voor Defensie.

44

Valt er binnen afzienbare termijn nog een verbetering van de lucht-grond bewapening tot middelbare hoogte te verwachten? Zo nee, waarom niet?

De ontwikkelingen op het gebied van lucht-grondbewapening richten zich op inzet van middelbare hoogte en grote afstand van het doel. Deze verbeteringen zorgen over het algemeen ook voor een hogere effectiviteit bij inzet vanaf lagere hoogte en op kleinere afstand van het doel.

45

Verwijst u met de opvolger van de F-16 specifiek naar de F-35?

In de nota *In het belang van Nederland* heeft het kabinet besloten dat de F-35 de opvolger wordt van de F-16.

46

Zijn de Small Diameter Bombs zonder nadere modificaties te gebruiken in geval Nederland overgaat tot aanschaf van de F-35?

Ja.

47

Welk deel van de kosten van de eerste twee deelbehoefte vallen onder het exploitatiebudget van de F-35?

48

Welk deel van de kosten van de eerste twee deelbehoefte vallen onder het projectbudget vervanging F-16 van 4,5 mld. euro?

De eerste twee deelbehoefte maken deel uit van bewapening voor de F-16. De wapens die voor de F-16 zijn aangeschaft zijn ook te gebruiken op de F-35. De kosten van opleiding en training van (wapentechnisch) personeel maken deel uit van de exploitatiekosten van jachtvliegtuigen.

De kosten van deze deelbehoeften maken geen deel uit van het projectbudget voor de vervanging van de F-16.

49

Om welke drie deelbehoeften gaat het bij de verbetering van de lucht-grond-bewapening bij de vervanger van de F-16?

Bij dit project gaat het om de volgende deelbehoeften voor de verbetering van lucht-grondbewapening voor de vervanger van de F-16:

- van tactische afstand aanvallen van zwaar verdedigde doelen;
- van tactische afstand aanvallen van mobiele doelen;
- en van strategische afstand aanvallen van zwaar verdedigde mobiele doelen.

50

Welk deel van de kosten van de overige drie deelbehoeften vallen onder het projectbudget vervanging F-16 van 4,5 mld. euro?

51

Welk deel van de kosten van de overige drie deelbehoeften vallen onder het exploitatiebudget van de F-35?

52

Welk deel van de kosten valt onder het projectbudget vervanging F-16 van 4,5 mld. euro en welk deel valt onder het exploitatiebudget van de F-35?

De verwerving van bewapening valt niet binnen de projectdefinitie van het project Vervanging F-16. Het project F-16 verbetering lucht-grondbewapening fase 2 maakt daarom geen deel uit van het projectbudget vervanging F-16. De eventuele kosten van opleiding en training van (wapentechnisch) personeel maken deel uit van de exploitatiekosten van jachtvliegtuigen.

53

Is nevenschade per definitie niet onbedoeld? Kunt u een voorbeeld geven van bedoelde nevenschade?

Nevenschade is inderdaad per definitie onbedoeld. Het risico van nevenschade wordt wel meegewogen bij het doelbestrijdingsproces.

54

Verwacht u dat de ontwikkeling en het gebruik van stand-off wapens die doelen op grotere afstand kunnen bestrijden, waardoor het risico voor het ingezette vliegtuig en bemanning wordt verminderd, in de toekomst zal voortzetten, verbeteren en toenemen?

Het ligt – gelet op de ontwikkeling van lange afstandswapens – in de lijn der verwachting dat met het voortschrijden van de technologie de effectiviteit en de toepasbaarheid van *stand off* wapens zullen toenemen.

55

Kunt u toelichten hoe het projectvolume van het project F-16 verbetering lucht-grond bewapening fase 2 verdeeld is over de twee delen?

Het eerste deel is in uitvoering en het tweede deel staat gepland voor de periode van 2021–2027 met een volume van € 50 miljoen.

56

In hoeverre is het project F-16 zelfbescherming nog nodig als Nederland in 2015 overgaat tot aanschaf van de F-35?

Zie het antwoord op vraag 41.

57

Kunt u toelichten bij welk internationaal project is aangesloten bij het project F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket?

Bij het project F-16 infrarood geleide lucht-luchtraket is aangesloten bij het Amerikaanse AIM-9X project.

58

Kunt u een overzicht geven van het aantal gevallen waarin de Nederlandse luchtmacht in de afgelopen tien jaar heeft deelgenomen aan optreden in het hoogste geweldsspectrum en daarbij een luchtoverwicht heeft moeten bevechten?

66

Welke concrete gevolgen heeft de (theoretische) dreiging als gevolg van de proliferatie van dreigingsystemen en de operationele veroudering van de F-16 in de afgelopen 5 jaar gehad? In hoeveel gevallen heeft dit geleid tot het niet inzetten van de F-16?

Het bevechten en het behouden van luchtoverwicht behoort sinds het bestaan van jachtvliegtuigen tot het standaardtakenpakket. Controle over het luchtruim is de belangrijkste voorwaarde om de vrijheid van eigen handelen te garanderen en de tegenstander die te ontzeggen. Hiermee wordt veilig militair optreden op land, zee en in de lucht mogelijk. Steeds nadrukkelijker krijgt het luchtwapen een rol toebedeeld waarmee de voorwaarden worden geschapen voor grondgebonden optreden. De omstandigheden waaronder jachtvliegtuigen in de toekomst het lucht-overwicht moeten bevechten en behouden, zullen blijven veranderen. De proliferatie van moderne, zeer mobiele en trefzekere luchtafweersystemen en van nieuwe niet-westerse jachtvliegtuigen vereisen geavanceerde sensoren voor detectie en identificatie, effectieve zelfbeschermingsmiddelen, zoals verminderde zichtbaarheid en stoorzenders, en bijbehorende wapens.

59

Kunt u een overzicht geven van de typen vijandelijke gevechtsvliegtuigen waarvan de potentiële dreiging in kwalitatief opzicht is toegenomen? Kunt u een overzicht geven van de landen die over deze toestellen beschikken?

Op het gebied van vijandelijke gevechtsvliegtuigen vormt de Su-27/30 familie van gevechtsvliegtuigen van Russische herkomst momenteel de belangrijkste potentiële dreiging voor het Nederlandse F-16 gevechtsvliegtuig. Het gaat dan zowel om de hoeveelheden (huidige wereldwijde proliferatie en toekomstig exportpotentieel) als de kwaliteit van de toestellen (wapenlast en vliegtuigprestaties). De volgende landen hebben op dit moment de beschikking over vliegtuigen van dit type: Algerije, Angola, China, Ethiopië, Eritrea, India, Indonesië, Kazachstan, Maleisië, Oeganda, Oekraïne, Oezbekistan, Rusland, Venezuela, Vietnam en Wit-Rusland. Het toestel is de laatste vijf jaar geëxporteerd naar Angola, India, Indonesië, Kazachstan, Oeganda, Rusland, Vietnam en Venezuela.

60

Kan de F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket ook ingezet worden tegen grondgebonden systemen?

De F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket wordt verworven voor gebruik tegen luchtdoelen.

61

Hoe verhoudt het project verwerving middellange tot lange afstand raket zich tot het project F-16 infrarood geleide lucht-lucht raket? Betreft het twee totaal verschillende typen raketten?

De infrarood geleide lucht-lucht raket is bedoeld voor inzet op korte afstand en de middellange tot lange afstandraket is geschikt tegen doelen op grote afstand. Het zijn twee totaal verschillende raketten.

62

Kunt u in tabelvorm een overzicht geven van alle andere oorzaken, naast de maatregelen in de beleidsbrief, waardoor de vervanger van de F-16 niet vanaf 2016, maar vanaf 2019 kan worden ingevoerd?

De invoering van de vervanger van de F-16 is met de beleidsbrief 2011 uitgesteld tot 2019. Dit is een politiek besluit geweest. Daarnaast is de planning van de operationele testfase enkele malen gewijzigd, onder meer vanwege de herziening van het gehele F-35 programma in de Verenigde Staten. Inmiddels hanteert het Amerikaanse ministerie van Defensie een planning van de operationele testfase in de periode 2015 tot eind 2018. Daarmee vangt de operationele testfase later aan en beslaat deze een langere periode dan in 2008 werd voorzien.

63

Kan Nederland met de verlaging van de inzetbaarheidsdoelstellingen voor jachtvliegtuigen nog volledig voldoen aan de NAVO verplichtingen en de Quick Reaction Alert (QRA), naast de inzet van de F-16 in Kunduz?

Een gevolg van het reduceren van het aantal operationele F-16's is dat de inzetbaarheidsdoelstelling voor gevechtsvliegtuigen is aangepast. Nederland kan de QRA uitvoeren en F-16's in Kunduz inzetten. Wel zijn minder toestellen beschikbaar voor missies dan in het verleden.

64

Als gevolg van welke maatregelen in de Nota In het belang van Nederland is het project budget van het Langer doorvliegen F-16 Instandhouding verminderd?

65

Kunt u het verschil toelichten tussen aan de ene kant de wijzigingen in het projectbudget van de projecten van Langer doorvliegen F-16 Instandhouding en Langer doorvliegen F-16 Vliegveiligheid en Luchtwaardigheid, en aan de ander kant het gelijkblijvende projectbudget Langer doorvliegen F-16 Operationele Zelfverdediging?

67

Als gevolg van welke maatregelen in de nota is het project budget van het Langer doorvliegen F-16 Vliegveiligheid en Luchtwaardigheid verminderd?

Het project Langer Doorvliegen F-16 Instandhouding is verkleind als gevolg van de maatregel om het aantal operationele F-16's terug te

brengen naar 61 en gelijktijdig het aantal vliegreuen te reduceren. Dit leidt tot aan de uitfasering van de F-16 tot een lager aantal vliegreuen per toestel, waardoor minder slijtage aan motoren en minder scheurvorming in de vleugels optreedt. Van het project Langer Doorvliegen F-16 Vliegveiligheid en Luchtwaardigheid is een tweede deel (voorzien na 2021) beperkt vanwege doelmatigheid. Het project Langer Doorvliegen F-16 Operationele Zelfverdediging kan niet worden beperkt omdat de F-16 tot 2023 inzetbaar moet zijn voor operationele taken.

66

Welke concrete gevolgen heeft de (theoretische) dreiging als gevolg van de proliferatie van dreigingsystemen en de operationele veroudering van de F-16 in de afgelopen 5 jaar gehad? In hoeveel gevallen heeft dit geleid tot het niet inzetten van de F-16?

Zie het antwoord op vraag 58.

67

Als gevolg van welke maatregelen in de nota is het project budget van het Langer doorvliegen F-16 Vliegveiligheid en Luchtwaardigheid verminderd?

Zie het antwoord op vraag 64.

68

Valt de verwerving van bijbehorende simulatoren, initiële reserveonderdelen, infrastructuur, speciale gereedschappen, meet- en testapparatuur, documentatie, initiële opleidingen en transport onder het verwervingsbudget van 4,5 mld. euro?

Ja.

69

Hoeveel van de 800 mln. euro heeft Nederland al bijgedragen aan de System Development & Demonstration-fase (SDD-fase)?

Nagenoeg alles is al bijgedragen. Zoals ook in de jaarrapportage over het project Vervanging F-16 is gemeld, is er nog een openstaand bedrag van minder dan € 1 miljoen ten behoeve van Nederlandse projecten. Dit zal uiterlijk in 2014 worden uitgegeven.

70

Kunt u een volledig overzicht geven van de huidige industriële participatie van de F-35-partnerlanden inclusief Nederland?

Industriële participatie is in internationale materieelprogramma's een aspect dat veelal op bilaterale basis tussen het programma (het programmbureau of de fabrikanten) en de individuele landen wordt uitgewerkt. Ook in het F-35 programma heeft Nederland geen directe inzage in de industriële participatieplannen van andere landen. Omgekeerd hebben andere landen geen inzage in de Nederlandse industriële participatieplannen en afspraken hierover met de fabrikanten. Een overzicht van de huidige stand van zaken van de Nederlandse industriële participatie wordt de Kamer periodiek gemeld in de jaarrapportage over het project Vervanging F-16.

71

Kunt u een overzicht geven hoe vaak Nederland in de afgelopen tien jaar heeft deelgenomen aan initial entry operaties?

Initial Entry operaties, vanuit het perspectief van het luchtwapen, betreffen de inzet van wapensystemen die als eerste in vijandelijk gebied worden ingezet om vrijheid van handelen te creëren. Om ook op hogere geweldsniveaus effectief te zijn, moeten wapensystemen voldoende weerbaar zijn tegen geavanceerde (mobiele) luchtafweersystemen en vliegtuigen. Tevens dienen de eerste eenheden die ter plekke worden ingezet over voldoende robuustheid te beschikken, maar moeten zij ook snel kunnen worden verplaatst. Nederland heeft in de afgelopen vijftien jaar enkele keren meegedaan aan dit soort operaties. Hierbij valt te denken aan Kosovo, Irak en Eritrea.

72

Kunt u naast de genoemde QRA toelichten bij welke overige taken gevechtsvliegtuigen een belangrijke rol spelen bij de nationale veiligheid, aansluitend bij de doelstellingen uit de beleidsbrief over de toekomst van Defensie?

Naast de QRA-taak kan het jachtvliegtuig ondersteuning bieden op het gebied van Intelligence, Surveillance en Reconnaissance (ISR) voor de civiele autoriteiten.

73

Kunt u naast de genoemde initial entry aangeven welke overige taken van gevechtsvliegtuigen bijdragen aan de doelstellingen uit de beleidsbrief over de toekomst van Defensie?

Jachtvliegtuigen scheppen en behouden luchtoverwicht waardoor de eigen grond-, zee- en luchtmacht ongehinderd kunnen manoeuvreren. Daarnaast worden eigen troepen op de grond en eenheden op zee ondersteund en beschermd, waardoor zij ongehinderd de taken uit kunnen voeren. De F-35 met zijn unieke sensorcapaciteit, levert voorts een belangrijke bijdrage aan het opbouwen van het lucht- en grondbeeld.

74

Kunt u nader toelichten wat u bedoelt met de verbetering van de operationele inzetbaarheid?

76

Kunt u nader toelichten op welke wijze dit project bijdraagt aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht te verbeteren?

De F-35 is het enige vliegtuig dat alle zes missietypen kan uitvoeren. Dit betekent een flinke verbetering ten opzichte van de operationele capaciteiten van de huidige F-16. Daarnaast beschikt de F-35 over een groot potentieel voor doorontwikkeling, vooral op het gebied van genetwerkt optreden. Daarbij biedt de deelneming van veel andere landen aan het F-35 programma goede mogelijkheden voor internationale samenwerking.

75

Kunt u nader toelichten wat u bedoelt met «dit project», betreft dit het voornemen tot de aanschaf van de F-35 ter vervanging van de F-16?

Ja. Met de nota *In het belang van Nederland* is gemeld dat is besloten dat de F-16 wordt vervangen door de F-35.

76

Kunt u nader toelichten op welke wijze dit project bijdraagt aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht te verbeteren?

Zie het antwoord op vraag 74.

77

Kunt u nader toelichten op welke wijze dit project bijdraagt aan de vergroting van de effectiviteit van hoofdwapensystemen?

De F-35 is opgewassen tegen de modernste grondgebonden luchtverdedigingssystemen en gevechtsvliegtuigen. De grote overlevingskans, de precisie, nauwkeurige detectie en identificatie van doelen vergroten de effectiviteit van het jachtvliegtuig. Hierdoor neemt ook de effectiviteit van andere wapensystemen toe, doordat het jachtvliegtuig vijandelijke systemen neutraliseert en informatie deelt met andere wapensystemen. Zie hiervoor tevens het rapport Actualisering Vervanging F-16 (Kamerstuk 33 763, nr. 1).

78

Kunt u nader toelichten op welke wijze dit project bijdraagt aan de verbetering van de interoperabiliteit in nationaal en internationaal verband?

Naast Nederland maken Australië, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk, Italië, Noorwegen, Turkije, Denemarken en Canada deel uit van het ontwikkelprogramma van de F-35. Dit biedt vooral in Europa maar ook daarbuiten mogelijkheden voor intensieve samenwerking op het gebied van onderhoud, instandhouding en logistiek. Tijdens inzet en training is door de samenwerking in het ontwikkelingsprogramma de interoperabiliteit gewaarborgd.

79

Op welke wijze biedt dit project ruimte -naast de al genoemde samenwerking met Italië en Noorwegen- voor verdergaande Europese samenwerking bij de instandhouding van jachtvliegtuigen?

Op basis van de keuze voor de F-35, is verdergaande Europese samenwerking bij de instandhouding op dit moment mogelijk met het Verenigd Koninkrijk, Noorwegen en Italië omdat die ook al een definitieve keuze voor de F-35 hebben gemaakt. Op langere termijn is het denkbaar dat andere Europese landen hun huidige jachtvliegtuigen gaan vervangen door de F-35. Binnen het F-35 partnerschap waar Nederland deel van uitmaakt, worden onderhoud en instandhouding in samenwerking met de industrie opgezet. Het Nederlandse bedrijfsleven heeft kansen om een deel van dat onderhoud en de instandhouding meer F-35 landen uit te voeren.

80

Op basis van welke overige (militair-strategische) argumenten naast de financiële inpasbaarheid is gekozen voor het aantal van 37 F-35 toestellen?

Op grond van operationele redenen is gekozen voor de F-35. Binnen het financiële kader kunnen ten minste 37 F-35's worden aangeschaft. Daarmee is, naast de permanente inzet voor de bewaking van het eigen en bondgenootschappelijk luchtruim, de onafgebroken gelijktijdige inzet van vier gevechtsvliegtuigen mogelijk. Zie hiervoor tevens het rapport Actualisering Vervanging F-16 (Kamerstuk 33 763, nr. 1).

81

Kunt u toelichten wat de huidige netto aan het programma gerelateerde werkgelegenheid is?

Volgens de betrokken Nederlandse bedrijven waren in 2012 bij het F-35 programma 420 arbeidsplaatsen in het geding. Omdat gemiddeld de bij het programma betrokken werknemers een derde van hun tijd aan F-35 werk besteden, betekent dit dat ongeveer 1.260 werknemers aan de F-35 werkten in 2012. Dit betreft overigens de werknemers bij bedrijven die als «eerste lijn toeleveranciers» produceren voor de Amerikaanse hoofdaannemers en systeemleveranciers. De totale werkgelegenheid in Nederland is hoger als ook rekening wordt gehouden met de werkgelegenheid bij de Nederlandse bedrijven (vooral MKB-bedrijven) die weer toeleveren aan die Nederlandse «eerste lijn toeleveranciers». Het gaat hierbij om de bruto werkgelegenheid. Het is niet mogelijk om het verschuivingseffect empirisch vast te stellen om te komen tot een netto werkgelegenheid. Het onderzoeksbureau SEO raamt in zijn rapport van oktober 2012 dat, op basis van het gehanteerde model, de netto werkgelegenheid van 2013 tot en met 2017 tussen de 330 en de 1.350 arbeidsjaren ligt.

82

Wie heeft het besluit tot het stationeren van de Nederlandse testtoestellen op vliegbasis Eglin genomen?

Zoals ik in mijn brief van 4 april jl. (Kamerstuk 26 488, nr. 319) heb gemeld, heeft het kabinet besloten de toestellen te stallen tot er een besluit is genomen over de vervanging van de F-16 in samenhang met de nota *In het belang van Nederland*.

83

Welke extra kosten zijn er gemoeid met het stationeren van de Nederlandse testtoestellen op vliegbasis Eglin? Vallen deze kosten onder het projectbudget van 4,5 mld. euro?

Zoals ik in mijn brief van 3 juli jl. (Kamerstuk 26 488, nr. 325) heb gemeld, worden de totale kosten van stalling, onderhoud en maandelijkse luchtwaardigheidsvluchten tot november 2013 geraamd op € 2,3 miljoen. Aangezien één van de toestellen voor testdoeleinden tijdelijk is overgedragen aan het (Joint Programme Office) JPO, zal het JPO € 0,6 miljoen van deze kosten voor zijn rekening nemen. Deze kosten vallen onder het projectbudget van € 4,5 miljard.

84

In hoeverre hebben de Nederlandse testtoestellen al actief deelgenomen aan de Initial Operational Test & Evaluation (IOT&E)? Hoeveel Nederlanders zijn hierbij betrokken, in welke functie en in welke hoedanigheid?

89

Is al bekend hoeveel Nederlanders betrokken zullen worden bij de operationele testfase? Zo ja, in welke functie en in welke hoedanigheid?

Zoals de Kamer is gemeld, zijn de Nederlandse testtoestellen in de afgelopen periode gestald geweest. De operationele testfase vangt aan in 2015. In de periode tot de aanvang zullen vier vliegers en twintig technici worden opgeleid op vliegbasis Eglin in Florida. Eind 2014 zullen deze samen met de twee testtoestellen worden verplaatst naar vliegbasis Edwards in Californië. Tijdens de operationele testfase zullen naar verwachting ook nog ongeveer tien Nederlanders met administratieve en ondersteunende taken op vliegbasis Edwards werkzaam zijn.

85

Welke maatregelen uit de Nota In het belang van Nederland hebben als gevolg dat het projectbudget van de Vervanging Medium Power Radars in Wier en Nieuw Milligen is verminderd?

Het verlagen van het projectbudget is een uitvloeisel van de maatregelen die er op zijn gericht een budgettaire probleem van € 348 miljoen op te lossen, zoals genoemd in hoofdstuk 8 van de nota *In het belang van Nederland*.

86

Wat zijn de gevolgen van het verminderen van het projectbudget Vervanging Medium Power Radars in Wier en Nieuw Milligen voor de kwaliteit en kwantiteit van het te verwerven product?

Dit zal nader worden onderzocht in de C-fase van het DMP.

87

Is de Ballistic Missile Defence (BMD-) functionaliteit van de vervangende radar bedoeld voor aansluiting op het Amerikaanse raketverdedigingssysteem? Zo ja, onder welke «command & control» regels gebeurt dit?

De *Ballistic Missile Defence* (BMD-)functionaliteit zal een bijdrage leveren aan de Navo-brede BMD-inspanningen. *Command & control* is eveneens een Navo-aangelegenheid.

88

Wanneer komt er duidelijkheid over de exacte aanvang van de operationele testfase? Welke factoren spelen hierbij een rol?

De operationele testfase begint in het eerste kwartaal van 2015. Aan de voorwaarden op het gebied van infrastructuur, beschikbaarheid van vliegtuigen, opleiding van het personeel en een gedetailleerd uitvoeringsplan is al grotendeels voldaan. Het Nederlandse personeel start binnenkort met de opleidingen en de voorbereiding op de operationele testfase. De tijdige beschikbaarheid van de *block 2 software* is een belangrijke voorwaarde voor de uitvoering van de operationele testfase.

89

Is al bekend hoeveel Nederlanders betrokken zullen worden bij de operationele testfase? Zo ja, in welke functie en in welke hoedanigheid?

Zie het antwoord op vraag 84.

90

Vallen de kosten van de verwerving munitie boordkanon, zelfbeschermingsmiddelen en wapenladers onder het projectbudget van 4,5 mld. euro?

92

Waarom is besloten dit project separaat op te nemen in het MPO?

97

Om welke reden is dit project nu als separaat project opgenomen in de MPO?

De kosten vallen niet onder het projectbudget. Als voor een nieuw wapensysteem munitie en daaraan gerelateerde middelen moeten worden verworven, wordt dat in de regel als een afzonderlijk project uitgevoerd. Dergelijke aanschaffingen maken geen deel uit van het

aanschaffingsproject van het wapensysteem zelf. Dit project is in 2013 binnen de planningshorizon van het MPO gekomen en is daardoor nu opgenomen. De elementen van dit munitieproject werden in de jaarrapportage Vervanging F-16 over 2011 als gerelateerde projecten vermeld.

91

Kunt u nader toelichten op welke wijze dit project bijdraagt aan het beleid om de operationele inzetbaarheid van de krijgsmacht te kunnen blijven garanderen? En betreft dit de (beoogde) verbeterde operationele inzetbaarheid of de huidige operationele inzetbaarheid?

De middelen die met dit project worden verworven, zijn essentieel voor de zelfbescherming en slagkracht van de F-35. Dit project is belangrijk om ook in de toekomst de vereiste operationele inzetbaarheid te garanderen.

92

Waarom is besloten dit project separaat op te nemen in het MPO?

Zie het antwoord op vraag 90.

93

Wat zijn de gevolgen voor dit project dat uitgaat van de vervanging van de F-16 door de F-35, indien door omstandigheden er in 2015 anders zal worden besloten?

Begin 2015 ontvangt de Kamer het D-document voor de aanschaf van de F-35. Mochten zich onverhoopt wijzigingen voordoen in het besluit over de vervanging van de F-16 door de F-35, dan zal dit project hierin worden meegenomen.

94

Is het noodzakelijk dit project te laten aanvangen in 2014 terwijl de aankoop van de F-35 op zijn vroegst in 2015 zal aanvangen?

De uitvoering van dit project is voorzien voor 2019–2023, de contractondertekening niet voor 2015.

95

Kan uit dit project worden afgeleid dat het scheppen en behouden van het luchtoverwicht en zelfverdediging een van de missietypen is die voor Defensie van doorslaggevend belang is?

Het missietype «scheppen en behouden van luchtoverwicht» kan in elke fase van een conflict en op elk moment tijdens de uitvoering van een opdracht nodig zijn. De mogelijkheid om op grote afstand een doel te kunnen uitschakelen vergroot de overlevingskans en vormt daarmee een wezenlijk onderdeel van het opereren met jachtvliegtuigen.

96

Kunt u een overzicht geven van de huidige operationele capaciteiten van de F-35 en de toekomstige operationele capaciteiten van de F-35?

De tot nu toe geleverde F-35 toestellen zijn uitgerust met softwareversies die nog niet alle functionaliteiten bieden waarvoor de F-35 is ontworpen. De *block 2* software die begin 2015 operationeel zal worden getest, biedt al wel capaciteiten – onder meer op het gebied van zelfbescherming – die toestellen zoals de F-16 niet hebben. Dit is de reden dat de Amerikaanse luchtmacht en mariniers met die software versie reeds in 2015/2016 de

eerste operationele eenheden willen vormen. De *block 3* software biedt alle functionaliteiten waarvoor de F-35 is ontworpen. Daarmee is de F-35 in staat moderne dreigingen te ontwijken, uit te schakelen of te storen in elke fase van een conflict. Gelijktijdig kan de F-35 doelen detecteren, lokaliseren, analyseren, identificeren en kwantificeren en informatie vervolgens via datalink netwerken, uit te wisselen met andere vliegtuigen, grondtroepen en commandovoeringcentra. De F-35 kan dit onafhankelijk van andere vliegtuigen of ondersteunende systemen uitvoeren. Aansluitend zullen periodiek *block upgrades* worden ingevoerd. Op die manier ontwikkelen de capaciteiten van het toestel zich verder.

97

Om welke reden is dit project nu als separaat project opgenomen in de MPO?

Zie het antwoord op vraag 90.

98

Is de lucht-lucht lange afstand raket die aansluit bij de operationele capaciteiten van de F-35 een totaal andere raket dan de huidige AMRAAM, en zal deze niet passen onder de F-16?

De lucht-lucht lange afstand raket ten behoeve van de F-35 is een andere raket dan de huidige AMRAAM. Deze zal pas instromen in de periode na 2020. In hoeverre deze zal passen onder de F-16 is op dit moment niet te bepalen, omdat er nog geen productkeuze is gemaakt. Gelet op de periode van invoering van de raket – kort voor de uitfasering van de F-16 – zal integratie met de F-16 geen operationele eis zijn.

99

Kunt u de samenwerking met Canada op het gebied van de ankerstations bij het project Militaire Satelliet Capaciteit (MILSATCAP) toelichten?

De samenwerking tussen Canada en Nederland op het gebied van ankerstations is een gevolg van de samenwerking van de internationale partners (Denemarken, Luxemburg, Nieuw Zeeland, Canada, Verenigde Staten en Nederland) in het *Wide band Global Satcom (WGS)* initiatief. De afspraken berusten op het principe van *Equal Value Exchange* en zijn vastgelegd in een *Implementation Arrangement* onder bestaande afspraken tussen Canada en Nederland over samenwerking op het gebied van materieel.

De Nederlandse en Canadese ankerstations zijn via een kabelverbinding met elkaar verbonden. Hierdoor kan zonder vertraging een signaal van het ene naar het andere ankerstation worden doorgezet en vice versa. Op deze manier kunnen beide landen gebruik maken van satellietdekking van de ander, zonder dat dit ten koste gaat van de snelheid.

100

Is Wideband Global Satcom (WGS) een Amerikaans systeem? Worden de Nederlandse communicatiestromen die gebruik maken van WGS afdoende beveiligd tegen elektronische afluister technieken?

Ja, het *Wideband Global Satcom (WGS)* systeem is een Amerikaans systeem. De Nederlandse communicatiestromen via satellieten worden voldoende beveiligd tegen elektronische afluister technieken in overeenstemming met normeringen opgenomen in het Nederlandse Defensie Beveiligingsbeleid.

101

Welke oorzaken liggen er aan ten grondslag dat er eind 2013 totaal vier Fully Operational Capable (FOC) NH-90's geleverd zijn aan Nederland, terwijl dat in de twaalfde jaarrapportage NH-90 (Kamerstuk 25 928, nr. 51) er nog vijf moesten zijn?

Hoofdoorzaak van de vertraging van ongeveer drie maanden is dat de fabrikant tijdens de productie van een helikopter met een technisch probleem werd geconfronteerd, waardoor de overdracht aan Defensie moest worden uitgesteld.

102

Voor welke eenheden is het defensiebrede project Richtkijker wapen schutter lange afstand bestemd? Leidt de opheffing van een marinierscompagnie en het 45^e pantserinfanteriebataljon tot een lagere kwantitatieve behoefte?

106

Wat zijn de gevolgen van de opheffing van een marinierscompagnie en het 45^e pantserinfanteriebataljon voor het project defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen? Daalt de kwantitatieve behoefte?

117

Wat zijn de gevolgen van het opheffen van het 45^e pantserinfanteriebataljon en een marinierscompagnie voor de budgetten voor de persoonlijke uitrusting van militairen? Daalt het budget van het project VOSS navenant met de reductie van het aantal militairen?

Op 11 oktober jl. zijn nieuwe begrotingsafspraken gemaakt. Voor de gevolgen voor de plannen van Defensie verwijs ik naar mijn aanvulling op de nota.

103

Kunt u de verlaging van het projectbudget Uitbreiding Chemische Biologische Radiologische en Nucleaire (CBRN-)capaciteit, in het kader van de Intensivering Civiel Militaire Samenwerking (ICMS) bij de overgang van het project van de planningsfase naar de realisatiefase, toelichten?

In het kader van het project ICMS CBRN moeten meerdere typen voertuigen worden aangeschaft, waarvan een aantal types al wordt gekocht in het project DVOW. Om nodeloze diversiteit te vermijden worden deze voertuigen nu onder het project DVOW verworven (meer van hetzelfde type). Het resterende bedrag komt dus nog steeds ten goede aan het project ICMS CBRN.

104

Wat zijn de gevolgen van de maatregel om het 45^e pantserinfanteriebataljon op te heffen voor het project Counter Improvised Explosive Devices (C-IED)?

105

Welke kwantitatieve effecten heeft van het opheffen van het 45^e pantserinfanteriebataljon voor het project defensiebrede vervanging van ondersteunende Klein Kaliber Wapens?

Zie het antwoord op vraag 28.

106

Wat zijn de gevolgen van de opheffing van een marinierscompagnie en het 45^e pantserinfanteriebataljon voor het project

defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen? Daalt de kwantitatieve behoefte?

Zie het antwoord op vraag 102.

107

Wat zijn de tijdslijnen van de individuele projecten van het programma Defensiebrede vervanging operationele wielvoertuigen? Door welke factoren is er vertraging opgelopen ten opzichte van de initiële planning?

- Voertuig 7,5kN: De aanbestedingsprocedure voor dit voertuig is inmiddels voltooid. Voorbereidingen voor het tekenen van het leverings- en onderhoudscontract worden getroffen.
- Voertuig 12kN & *Remotely Controlled Weapon System (RCWS)*: de DMP-brief met de resultaten van de marktstudie wordt naar verwachting begin 2014 aangeboden aan de Kamer. Daarna begint de verwervingsvoorbereidingsfase.
- Voertuig 50/100kN (middelzware- en zware vrachtwagens) & Ladingdragers: de DMP-brief wordt halverwege 2014 aangeboden aan de Kamer. Daarna begint de verwervingsvoorbereidingsfase.

De vertraging is ondermeer te wijten aan de herijking van de behoefte om deze passend te maken binnen het budget, de actualisering van het project naar aanleiding van de reorganisaties als gevolg van de beleidsbrief 2011, de nota *In het belang van Nederland* waarvan nu de consequenties inzichtelijk worden gemaakt, een herfasering van de budgetten als gevolg van de nota en intensief en tijdrovend onderzoek naar de instandhoudingskosten in het kader van sourcing.

108

Wordt er bij de 7,5 kN voertuigen van het project Defensiebrede Vervanging Operationele Wielvoertuigen gekozen voor samenwerking met de industrie bij het onderhoud? Zo nee, waarom niet? Zo ja, waar bestaat de samenwerking uit?

Ja, bij dit project is gekozen voor een volledige uitbesteding van onderhoud en reservedelenvoorziening aan de leverancier van het voertuig. De reden hiervoor is dat het voertuig wordt ingezet in de vredesbedrijfsvoering en niet bij missies. Derhalve hoeft Defensie voor dit voertuig geen eigen militaire monteurscapaciteit aan te houden.

109

Op welke wijze wordt invulling gegeven aan het prioritaire technologiegebied nieuwe materialen uit de Defensie Industrie Strategie (DIS) bij het project Defensie Operationeel Kledingstelsel?

De vervanging van de huidige operationele kleding door een integraal concept onder de noemer Defensie Operationeel Kledingstelsel bevindt zich nog in de behoeftestellingsfase. In de volgende fase, de behoeftevervullingsfase, zal bekeken worden of de koppeling kan worden gelegd met het prioritaire technologiegebied nieuwe materialen uit de Defensie Industrie Strategie (DIS).

110

Welke maatregelen van de Nota In het belang van Nederland hebben gevolgen voor het project Medium Altitude Long Endurance Unmanned Aerial Vehicle (MALE UAV)?

Het verlagen van het projectbudget met vijf procent is een uitvloeisel van de maatregelen die er op zijn gericht het budgettaire probleem van € 348 miljoen op te lossen, zoals genoemd in hoofdstuk 8 van de nota *In het belang van Nederland*.

111

Welke kwalitatieve en kwantitatieve gevolgen heeft het vermindern van het projectbudget van het project MALE UAV?

Dit zal nader worden onderzocht in de C-fase van het DMP.

112

Is het potentieel bewapenen van het MALE UAV een randvoorwaarde bij de aanschaf?

Zoals in de A-brief (Kamerstuk 30 806, nr. 10) gemeld, heeft de behoeftestelling geen betrekking op een MALE UAV als wapendrager. Het is technisch mogelijk de toestellen later aan te passen.

113

Wanneer verwacht u de volgende stap in het DMP proces te doorlopen met betrekking tot het project MALE-UAV? Wanneer in 2014 komen de C en D brieven?

De B-brief over het project MALE UAV verwacht ik de Kamer halverwege november te doen toekomen. In deze brief zal de vervolplanning worden gemeld.

114

Kunt u de prioriteitsstelling in het kader van de Nota In het belang van Nederland toelichten, waardoor de aanvang van het project NH-90 Piloting Forward Looking Infrared (PFLIR) met een jaar is vertraagd?

De vertraging van de aanvang met een jaar is het gevolg van financiële verschuivingen binnen het totale investeringsbudget van Defensie.

115

Is de planning van de D-brief Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS), die voorzien is in 2013, nog steeds actueel, en zo nee, waarom niet?

De in het MPO vermelde planning was op dat moment correct. Vlak daarna werd bekend dat de aanbesteding van het project Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS) langer zou duren. Defensie verwacht nu de D-brief in het eerste kwartaal van 2014 te kunnen verzenden.

116

Loopt de verwerving van het VOSS nog synchroon met het Belgische Belgian Soldier Transformation (BEST) project?

Ja, de verwerving van het project Verbeterd Operationeel Soldaat Systeem (VOSS) loopt nog synchroon met dat van de partnerlanden België en Luxemburg.

117

Wat zijn de gevolgen van het opheffen van het 45^e pantserinfanteriebataljon en een marinierscompagnie voor de budgetten voor de persoonlijke uitrusting van militairen? Daalt het budget van

het project VOSS navenant met de reductie van het aantal militairen?

Zie het antwoord op vraag 102.

**118
Zal het project in afstoting Bevoorradingsschip Fast Combat Supply Ship volgend jaar uit het MPO verdwijnen? Zo nee, waarom niet?**

Zr.Ms. Zuiderkruis zal worden verschroot en volgend jaar, als het schip is overgedragen aan de sloper, uit het MPO verdwijnen. Voor de planning van de afstoting van Zr.Ms. Amsterdam verwijs ik naar mijn brief over de gevolgen van de op 11 oktober jl. gemaakte begrotingsafspraken.

**119
Wat is de financiële opbrengst van het verschroten van Zr. Ms. Zuiderkruis?**

Aangezien Defensie nog bezig is de nodige vergunningen te verkrijgen en het contract nog ontbonden kan worden, is deze informatie commercieel vertrouwelijk.

**120
Waarom wordt er geen concreet jaartal genoemd bij de afstoting van het Fokker 50 vliegtuig?**

Er worden nooit concrete jaartallen genoemd aangezien van te voren niet bekend is wanneer tot overeenstemming kan worden gekomen met een potentiële koper. De toestellen worden vlieggereed gehouden in verband met mogelijke verkoop maar ze worden niet meer operationeel ingezet. Ze staan opgeslagen in Lelystad.

**121
Waarom wordt er geen concreet jaartal genoemd bij de afstoting van de Lynx helikopters?**

Zie het antwoord op vraag 120. Daarnaast was het overtollig verklaren van deze helikopters afhankelijk van de instroom van de NH-90.

**122
Welke andere marines in Europa varen met gelijke schepen als het Joint Support Ship (JSS) Karel Doorman.**

Er zijn nog geen marines in Europa die met schepen als het *Joint Support Ship* varen. Nederland wilde zelf over deze capaciteit beschikken. Dit is vastgelegd in de Marinestudie 2005 en in de beleidsbrief «Wereldwijd dienstbaar» (Kamerstuk 31 243, nr. 1).

**123
Wat is er al aan informatie (operationele inzetbaarheid, afmetingen en kosten) beschikbaar met betrekking tot het kleinere bevoorradingsschip als het JSS wordt afgestoten?**

Op 11 oktober jl. zijn nieuwe begrotingsafspraken gemaakt. Voor de gevolgen voor de plannen van Defensie verwijs ik naar mijn aanvulling op de nota.

124

Hoe vaak worden de schepen met Bevoorrading op Zee (BOZ-) capaciteit ingezet in internationaal verband?

Zodra BOZ-schepen op zee zijn (voor een missie of voor een oefening), zijn ze beschikbaar voor iedere bondgenoot.

125

Zijn er op dit moment andere landen binnen de Europese Unie (EU) die overwegen om BOZ capaciteit af te stoten?

126

Zijn er op dit moment andere landen binnen de EU die overwegen om BOZ capaciteit te vergroten?

Bij Defensie is niet bekend of andere landen overwegen om BOZ-capaciteit af te stoten of te vergroten.

127

Is er in de concept fase/bouw van het JSS samengewerkt met andere buitenlandse mogendheden, zoals dit bijvoorbeeld voor Zr. Ms. Zuiderkruis en de Zr. Ms. Amsterdam met Spanje is gedaan?

Nee. Andere landen hadden destijds geen vergelijkbare plannen.

128

Is er al overwogen om de bouw van het JSS stil te leggen en/of de specificaties aan te passen aan de vernieuwde (benodigde) capaciteit, gelet op het feit dat u het schip niet meer in wilt zetten zoals het in de Marinestudie van 2004/2005 is vastgesteld (bijlage van 29 800 X, nr. 3)?

Op 11 oktober jl. zijn nieuwe begrotingsafspraken gemaakt. Voor de gevolgen voor de plannen van Defensie verwijs ik naar mijn aanvulling op de nota.

129

Zijn er op dit moment vergelijkbare schepen als het JSS die worden gebruikt door onder andere Frontex?

Nee, er worden op dit moment geen vergelijkbare schepen als het *Joint Support Ship* gebruikt door organisaties zoals Frontex.

130

Zou het JSS als seabase gebruikt kunnen worden en is hierover overleg geweest in Europees verband?

Het schip is ontworpen om als *Seabase* te gebruiken. Dit is één van de drie operationele concepten die ten grondslag liggen aan het scheepsontwerp. Hierover is in Europees verband geen overleg geweest.

131

Met hoeveel kapitaalvernietiging zal de afstoting van het JSS en de bouw van een nieuw bevoorradingsschip gepaard gaan?

Op 11 oktober jl. zijn nieuwe begrotingsafspraken gemaakt. Voor de gevolgen voor de plannen van Defensie verwijs ik naar mijn aanvulling op de nota.

132

Wat is de business case ten aanzien van de afstoting van de Gulfstream? Welke besparingen levert het op, en welke kosten staan er tegenover?

De jaarlijkse besparing in verband met het afstoten van de Gulfstream G-IV loopt op van € 2,3 miljoen in 2014 tot € 4,7 miljoen structureel vanaf 2018. Hier staat tegenover dat jaarlijks € 1,0 miljoen in de begroting is opgenomen voor meer dienstreizen en externe inhuur.